

ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

ΟΤΑΝ ΕΠΡΩΤΟΓΥΡΙΣΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΞΕΝΗΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΤΟ 1890
ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΧΤΗΚΕ.

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΒΙΛΗ

Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐγνώριζον τὸν Μαβίλην οὐδέποτε ἤκουσα ἀπὸ τῶν χειλέων του ταπεινὸν λόγον οὐδέποτε διέγνωσα παρ' αὐτῷ προσωπικὴν σκέψιν. Ἡ ψυχὴ του ἦτο μέταλλον πολύτιμον χωρὶς σκωρίας.

A. M. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Ὁ Μαβίλης—ὁ κορυφαῖος τῶς λυρικῶν τῆς ἐποχῆς του. Θαῦμα τελειότητας στὴ μορφὴ καὶ στὴ διάθεση—κι' αὐτὸ εἶναι ἡ ποίησις. Θὰ μείνῃ δάσκαλος τῆς περισσότεχνης ἀκριβολογίας σὲ ὅλα, μὰ δίχως κανένα ὑλικὸ βάρος. Ὅσο γιὰ τὸ θάνατό του—μιὰ πλούσια ῥίμα μὲ τὴ ζωὴ του.

K. I. ΒΑΡΝΑΑΗΣ

Ὁ Μαβίλης πρὸ πάντων μᾶς ἔδωκε μᾶθημα ποιητικῆς πειθαρχίας.

Λεπτόλογη καλλιτεχνικὴ ἐργασία, ἐπίμονη τελειοποίησις τῆς φόρμας, ὑπακοὴ ἕως τὴν ὑπερβολὴν σὲ ποιητικοὺς κανόνες—αὐθαίρετα βέβαια διαλεγμένους—καλλιέργεια τοῦ λεκτικοῦ, εἶναι πολὺτιμα προτερήματα ποῦ τοῦ χωρίζουν ἀξιοζήλευτῇ θέσῃ στὴ φιλολογία.—Ἀλλὰ ἡ τέχνη δὲν εἶναι μόνο «φιλολογία.»

A. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

Ἀρχαῖες διαχτυλιδόπετρες ἐπιδέξια σκαλισμένες—τέτοια γιὰ μένα ἡ ἐντύπωση τῶν συννέτων τοῦ Μαβίλη. Ἡ τέλεια ἀναπαράστασις μιᾶς ἀκέραιας εἰκόνας, ἑνὸς ὁλόκαιρου λογισμοῦ, μέσα στὴν πιὸ περιορισμένη φόρμα. Μερικὰ ὅμως—Λήθη—Μούχρωμα—Ἔρως καὶ Θάνατος—Ἐλπὴ—μοῦ δίνουνε καθαρὴ μουσικὴ ἐντύπωση. Σ' αὐτὰ κατορθώνει ὁ Μαβίλης νὰ ὑποβάλλῃ καθαυτὰ τὴ σκέψιν καὶ τὸ αἶσθημά του, κι' ἀκόμα νὰ τὰ περιτυλίγῃ μὲ μιὰν ἀτρόσφαυρα ἰδιαιτέρη, ποῦ, ὅπως στὴ μουσικὴ, μᾶς ἀφίνει νὰ νοιώθουμε πιὸ πολλὰ ἀπ' ὅσα λέγονται, καὶ μᾶς ὀδηγεῖ στὰ βάθη τοῦ ἀνείπωτου καὶ τοῦ ἀνέκφραστου. Βρίσκω στὰ συννέττα του κάποιον ἀνάλογον συγγένεια μὲ τὰ συννέττα τοῦ Ντάντε Ροσσέτι, ὅπως ἀναμεταξὺ Γρουπάρη καὶ Ἐρεδιῦ. Ὅμως κατὰ τὴ δική μου ἀντίληψιν, πολὺ πιὸ τέλεια ἡ ἐργασίᾳ τοῦ Κερκυραίου ἀπὸ τοῦ Ἀγγλίου ποιητῆ.

ΑΥΡΑ ΘΕΡΟΥ

Τὸν ἀλησμόνητον Μαβίλην ἐγνώρισα εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἐνθυμοῦμαι πόσον τὸ πλάσιον ἔκεινο μοῦ ἐφάνη ἀρμονικὸν πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητοῦ. Ἡ ποίησίς του μοῦ εἶχε κάμει ἀνέκαθεν ἐντύπωσιν πενταπλοῦ ἀποστάγματος ὑψηλῆς φαντασίας καὶ σοφῆς ἐκτελέσεως. Οἱ στίχοι του ἔξ ἀρχῆς ὀδηγοῦσι τεχνικώτατα πρὸς τὸ τέλος τοῦ συννέττου, ἔκεινο δὲ τὸ καταλήγον εἰς τὴν στροφὴν:

τοὺς ζωντανοὺς τὰ μάτια σου ὥς θρηνησούν
θέλουν, μὰ δὲν βολεῖ νὰ λησμονήσουν.

θὰ ἐτίμα, νομίζω, καὶ τὸν Πετρούρχαν. Καὶ ἡ ζωὴ του ἦτο ἀπλῶς ἐφαρμογὴ εὐγενῶν ἰδανικῶν. Ὁ δὲ ἥρωικός του θάνατος ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς κορυφῆς θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ἀντάξιός ἐπωδὸς ὁλοκλήρου τοῦ σονέττου τῆς ζωῆς του.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

Λίγο, πολὺ λίγο γνώρισα τὸ Μαβίλν, στὴν Ἀθήνα. Ὁ ἄνθρωπος μοῦ φαινόταν ὥραϊος κι' εὐχάριστος τύπος ἐφτανησιώτη ἀριστοκράτη, ὅχι ὅμως καὶ πολὺ ἀσυνείθιστος γιὰ μένα τὸ Ζακυνθινό, ποὺ ἔλαβ' ἀφορμὴ νὰ γνωρίσω κάμποσους τέτοιους στὴ ζωὴ μου. Τὸ ἴδιο κι' ὁ ποιητὴς δὲν μοῦ ἦταν στὴν ἐντέλεια γνώριμος. Εἶχα διαβάσει μόνο τὰ σονέττα του 'στὴν «Τέχνη» κ' ἕνα δυὸ ἀπ' αὐτὰ μοῦ εἶχαν κάμει ἐντύπωση μεγάλη. Ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς λιγοστοὺς ἐκείνους στίχους, ποῦ χωρὶς νὰ τὸ θέλω τοὺς εἶχα μάθει ἀπέξω, ἐμάντενα ἕνα νοῦ φωτεινὸ καὶ μιὰν αἴσθησις λεπτότατη, ποῦ δὲ μπορούσε παρὰ νὰ συνυφαίνονιν μιὰν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐκλεκτές. Αὐτὴ τὴν κρυμμένη ὑπαρξὴ, αὐτὴ τὴν ἀδόθυβη ζωὴ, αὐτὸ τὸν παράμερο ἄνθρωπο, δὲν τὸν γνώρισα 'στὴν ἐντέλεια, παρὰ μόνο ἀπὸ τὴ βιογραφικὴ μελέτῃ ποῦ δημοσίευσεν στὰ «Παναθηναῖα» ὁ καθηγητὴς κ. Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδης. Ἐκεῖ μέσα εἶνε ὅλος ὁ Μαβίλης. Ὅποιος θέλει νὰ τὸν γνωρίσει καὶ νὰ τὸν θαυμάσει, δὲν ἔχει παρὰ νὰ διαβάσει τὴν ἐμπεριστατωμένη καὶ ἀποκαλυπτικὴ αὐτὴ βιογραφία. Τὸ συμπέρασμα, κατὰ τὴ γνώμῃ μου, βγαίνει ἔτσι: Ὁ Μαβίλης στάθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς σπάνιους ἐκείνους ποιητῆς, ποὺ τὸ καλλίτερό τους ποίημα εἶνε ἡ ἴδια ἡ ζωὴ τους. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐπιγράψῃ τὸ δοξασμένο τάφο του, — ἀκόμῃ ἕνα ἐπιτίμβιο μέσα στὰ τόσα ποῦ προτάθηκαν γιὰ τὸ γενναῖο πολεμιστὴ τοῦ Δρίσκου, — ἐκεῖνο ποῦ λέει ὁ Ὅσκαρ Οὐάιλντ γιὰ ἕνα του ἥρωα: «Οἱ ἡμέρες τῆς ζωῆς σου εἶνε τὸ σονέττο σου.»

ΑΘΗΝΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1913.

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ποιήσῃ του, αἴσθημα, ἰδέα, τέχνη. Τὸ αἴσθημα τόσο δύσκολο νὰ ξεχυθῇ ὅσο περισσότερο ἐσώφηνχα ζῇ, ὅσο βαθύτερο εἶναι. Θὰ δοκίμαζε γιὰ τὴν ἐξομολόγησι, αἴσθημ' ἀπ' τὰ πιὸ κυρίαρχα τοῦ ἀνθρώπου, κάποια ντροπὴ μᾶς τὸ δείχνει ἡ φροντίδα του νὰ δημοσιεύῃ ἀνώνυμα, καὶ ἡ ἀπορία του ποῦ γίνονταν διαμαρτύρησις, μόλις ἄκουεν ἐγκώμια γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἦθελε νὰ κρύβεται, καθὼς ἀγωνίζονται νὰ κρυφτοῦν καὶ κάποιες ὑπερχόσμιες ἀγάπες.

Ἡ ἰδέα, κοσμικὴ. Ἡ «λίχρια τῆς ζωῆς.» Ἡ Μεδουσοπρόσωπη Μοῖρα δέσποινα τῶν πάντων. Πεσσιμιστής νὰ ἡ ἡθικὴ του. Μὰ ὁ πεσσιμὸς, φιλοσοφία ποῦ ἀρνιέται τὴν εὐτυχίαν καὶ θέλει τὴ ζωὴν ὑποταχτικὴ τῆς συμφορᾶς, ὁ πεσσιμὸς δὲν καταφρονεῖ γιὰ τοῦτο καὶ τὴ ζωὴ. Ἀπεναντίας, ἡ συνειδήσις πὼς ὁ

ἄνθρωπος ζῇ δυστυχισμένος, τοῦ ξετυλίγει ζωηρὰ τὴ συμπαίθεια, τὸν κάνει νὰ προσηλώνεται στὰ ἰδανικά ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ βοηθήσουν τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία, καὶ μὲ ὄνειρα μεγάλα ἐνέργειας κ' ἐνθουσιασμοῦ νὰ ἀντενεργήσῃ κατὰ τῆς μοίρας.

Ὁ ποιητὴς εἶναι ξεχωριστὰ λάτρης τοῦ θανάτου, τοῦ «ὠραίου θανάτου» ποὺ μᾶς φέρνει στὴν ἰδέα τὴν ἀνυπαρξία. Μὰ ἡ φύση τριγύρω μας, ὅσο κι ἂν εἶναι πλανερὸς ὁ κόσμος, μᾶς ξανασαίνει καὶ μᾶς ἀναπαύει. Στοργικά εἶναι τὰ δέντρα κ' ἓνα ὀλόγλυκο νησάκι, σὰν τὸν τόπο ποὺ ζοῦσε, αὐτὸ θὰ εἶταν ὁ παράδεισος ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ὀνειρευτῇ ποιητὴς μὴν προσμένοντας ἔξω ἀπὸ τὴ ζωὴ ἄλλους ἡλίσιους κόσμους. Ἔπειτα εἶναι ἡ ὁμορφιά. Μέσα στὴν πεντάμαυρη πλημμύρα τῆς πίκρας μόνο ἐκεῖνη «γιά λίγο ἀντιπαύει». Τὰ μάτια τῆς γυναίκας, τᾶρρωστο πρῶο ἀνάβλεμμα τῆς μάννας, ἡ γέρικη ἐλῆά ποὺ δὲ θὰ ξανανθίσῃ, τὸ παιδάκι ποὺ ἔσβυσε, ὁ ἥρωας, πολεμικὸς ἢ διανοητικός, ποὺ πέθανε· στοργή, φιλία, ἀγάπη, τὰ τόσο παλαιὰ καὶ πάντα νέα θέματα τοῦ λυρισμοῦ συγκινοῦνε τὸν ποιητὴ. Μὰ στέκεται ἀπάνον ἀπ' ὅλα ἕνας ἔρωτας· ἡ πατρίδα. Μονάχα ὅσοι πεθαίνουνε γιὰ τὴν πατρίδα κερδίζοντε τὸ ἡλύσιο περιβόλι τῶν ἀθάνατων. Τὸν ἔρωτα τοῦτο χίλιες φορὲς τὸν ἀξίζει ἡ ἐλληνικὴ πατρίδα. Μὰ σκλάβα ἡ πατρίδα σὲ πολλὰ τοῦ Τούρκου ἀκόμα καὶ σὲ περισσότερα τοῦ δάσκαλου. Ἀξίζει κανεὶς νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὸ διπλὸ τοῦτο λυτρωμό. Ἡ Ἑλλάδα, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, τοῦ Λόγου ἡ βασίλισσα μὰ ὁ Λόγος ἀδύνατο νὰ πάρῃ καθαρὴ συνείδηση τῆς δυνάμεώς του καὶ νὰ ξετυλίξῃ ὅλη του τὴν ἐνέργεια τὴ θαματοουργὴ ἐνόσφ σπαρταρᾷ τοῦ κάκου κολλημένος μέσα στὰ βάλτα μιᾶς κάλπικης, μιᾶς ἄψυχης γλώσσας. Φτερὰ στὸ Λόγο, φτερὰ στὴν Πατρίδα! Καὶ νὰ πῶς ὁ πεσσιμιστὴς εἶναι ποιητὴς, εἶναι πατριδολάτρης, εἶναι δημοτικιστής.

Καὶ νὰ πῶς ἡ ζωὴ ἐνὸς ἀνθρώπου καθρεφτίζεται στὴν τέχνη του ὅσο εἶναι πορετὸ νὰ βγάλῃς ἀπὸ τὸ ποῦμα τοῦ τεχνίτη, τοῦ τεχνίτη τὴ ζωὴ· γιὰτὶ ἡ ψυχὴ τοῦ τεχνίτη κάτι πολὺ περίπλοκο καὶ πολὺ κορυφὸ εἶναι· καὶ ἡ τέχνη πολλὰς φορὲς δὲν ἐκφράζει παρὰ τὴ συγκίνησι ποὺ στέκεται πολὺ ἐδῶθε, πολὺ πίσω ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ τεχνίτη· καὶ πολλὰς φορὲς δὲν ἐκφράζει παρὰ τὴ συγκίνησι ποὺ πάει ἐκεῖθε πέρα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ τεχνίτη καὶ πολὺ τὴν ξεπερνᾷ. Εἰλικρινὴς εἶν' ἐκεῖνος ποὺ μᾶς δίνει τὴν ἀνατριχίλα τῆς ὁμορφιάς· νὰ ἡ ἀλήθεια. Μὴ ζητᾶμε παραπάνον.

Μὰ εἴτε πίσω στέκεται, εἴτε μπρὸς τραβᾷ, ἡ τέχνη του μᾶς φέρνει μιὰν εἰκόνα τοῦ εἶναι του. Τὸ σονέττο· εἶδος ποὺ στοιμώνει μὲ τὸν πιὸ στενόχωρο τρόπο τὴν ποίησι γιὰ νὰ τὴν κάμῃ νὰ κελαϊδήσῃ μὲ τὸν πιὸ καθαρώτερο τρόπο τὸ κελαϊδισμὰ τῆς. Εἶδος ποὺ θυσιάζει τὴν ἔκταση γιὰ τὴν ἔνταση τῆς ἰδέας. Κάτι πολὺ συμαζεμένο καὶ πολὺ δύσκολο· κάτι σὰν παιδιάτικο παιχνίδι καὶ σὰν ἱερὴ ὑποχρέωσι. Ἐμπνευσι καὶ γυμναστικὴ. Κι αὐτὸ σὲ δόση μετρομένη, λιγοστό, καὶ σὰν πρόλογος τραγουδιοῦ ποὺ ὅλο ἔπαινε νὰ τραγουδηθῇ καὶ ποὺ ἔμενε σχεδὸν σιωπηλὸ ἀνεπίδεχτα, σολωμικά.

Κ' ἐδὼ θὰ εἶταν ἡ περίστασις γιὰ νὰ λογαριασθῇ μαθηματικώτερα ἡ ἀξία τοῦ μαβιλικοῦ σονέττου, πού τις πιά πολλές φορές, μαζί ἐμπνευσμένα καὶ ὑπομονετικά, μὲ πάθος καὶ μὲ ὑπολογισμό, εἶναι ὅλο τὸ σονέττο, παραπάνω ἀκόμα, σὰν ἓνας συγκρατητὸς σίχος, ποίημα καὶ κατόρθωμα,—θὰ εἶταν ἡ περίστασις νὰ κοιθῇ ὁ ποιητὴς ὅχι ἀπομονωμένος, καθὼς γίνεται ὡς τώρα, μὰ συγκριμένος μὲ τοὺς ἑξοχους σονετογράφους τῆς νέας ἐλληνικῆς ποιήσεως, καὶ ξεχωριστὰ μὲ τὸ δυνατότερο ἀπ' ὅλους, τὸν Πέτρο Βλαστό, τὸν Ἑρμοῖνα τῆς «Ζωῆς» καὶ τῆς «Ἀργῶς».

Σὲ καιρὸ πού ὁ πεσσιμισμός, ἀνάμεσα στοὺς διανοητικούς κύκλους τοῦ πολιτισμένου κόσμου βρίσκεται ξεπεσμένος, καὶ πού, ἂν κι ἀπὸ ἐκεῖνον κινημένη, μὰ νιτσιακὴ αἰσιοδοξία, διαλαλήτρα μᾶς φανατικῆς προσήλωσης πρὸς τὴν *àpre réalité*, πρὸς τὴ ζωὴ, ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ ζωὴ, ξετυλίγεται ἀπὸ τὴ σκέψη καὶ παίζειται στὴ μυριόχορδη ἄρπα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μούσας· σὲ καιρὸ πού οἱ κορφὲς τοῦ δημιουργικοῦ λόγου, στὴν παγκόσμια κίνησις τοῦ νοῦ, φιλόσοφοι καὶ λογοτέχνες, πατώντας τὰ ὄνειρα πού ξενευριάζουν καὶ τοὺς ρωμαντισμοὺς πού σεληνιάζονται, πλάθουνε καὶ ὑμνολογοῦν κοινωνίες καὶ ἥρωες, γιομάτες ἀπὸ χαρὰ κι ἀπὸ ἐνέργεια κι ἀπ' ὅλα τὰ ζωτικά ἰδανικά· σὲ καιρὸ πού γύρο μας βροντᾷ τὸ κανόνι, σύνθημα μᾶς νέας ἱστορίας πού μὲ πορφυρὰ γλυκοχαράζει γράμματα,—ἔχω τὸ κορυάγιο νὰ μακαρίσω τὸν ποιητὴ, ὅχι γιατί ἔπεσε ἥρωας γιὰ τὴν πατρίδα του, ὅχι γιὰ τὴ φήμη πού πάρωρα τὸν ἄγγιξε, ὅχι γιὰ τὴ δόξα πού κοροῖδευτικά τὸν ἀνθορράντισε, ὅχι γιατί μπορεῖ νὰ κατώρθωνε, κατὶ δυσκολώτατο ἐδῶ κάτω, νὰ συνταιριάσῃ ἀδερφωμένα κάποια του ζωὴ μὲ κάποιο του ὄνειρο· μακαρίζω τὸν ποιητὴ, γιατί πέρασε μιά γιὰ πάντα ἀπὸ τὴν «πίκρια τῆς ζωῆς» στὴ «θεϊκὴ ἀνυπαρξία.»

ΑΘΗΝΑ, 15, 2, 1913

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ὁ Μαβίλης ἀνέβηκε τὴν πιὸ ἀψηλὴ κορυφὴ τῆς ἀξίας του μὲ τὴ συνειδητὴ ἀπόφασις, πού λεύτερα πῆρε, νὰ συμπληρώσῃ τὴ ζωὴ του μὲ τὸ θάνατό του. Ἔτσι πάντα, μόνος του, μὲ τὴ λεύτερη βούλησις τοῦ Δημοουργοῦ, ἔγραφε τὴν ἱστορίαν του· σὰ νᾶταν ἥρωας τῆς φαντασίας του καὶ τοῦ ἄδολου λογισμοῦ του ὁ ἑαυτός του.

Καὶ γι' αὐτὸ ὁ θάνατός του εἶναι ἔργο τέχνης ἄρτιο, μὲ πλούσια ῥήμα καὶ μ' ἐπιγραμματικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ συντομία.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ

Τὰ τραγούδια τοῦ Μαβίλη θὰ στέκουν πάντα στὴν πιὸ ἑξώτερη θέσις τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως, γιατί χώρια ἀπὸ τῆς φόρμας τους τὴν ἐντέλεια μᾶς δίνουν ἀκέρημα τὴ συγκίνηση καὶ τὸ αἶσθημα πού τὰ πλάσσε.

Ὁ τεχνίτης γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν κορυφὴ τῆς τέχνης ἓνα μόνον ἔχει μέσον. Τὴ συγκίνηση. Νὰ αἰσθανθεῖ κεῖνο πού πασχίζει νὰ δημιουργήσῃ, νὰ συγκινήθῃ ἀπ' αὐτό.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ